

વિભાગ - ૧ : નીલકંઠ ચરિત્ર - અઢારમી આવૃત્તિ, એપ્રિલ - ૨૦૧૧

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. [૮]

૧. “કૃપા કરીને આજે મને મહાદીક્ષા આપો.”

કોણ કહે છે ? કોને કહે છે ?

ક્યારે કહે છે ?

.....

૨. “તમારી સેવા અંગીકાર કરીશ અને તમારા બધા મનોરથો પૂર્ણ કરીશ.”

૩. “સાંજ કે સવારનો જો વિચાર કરવાનો હોત તો ઘરનો ત્યાગ શું કરવા કરત ?”

પ્ર.૨ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) [૬]

૧. જગન્નાથપુરીના રાજાએ નીલકંઠવર્ણીને ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા.

.....

.....

.....

.....

૨. પુલહાશ્રમ જતાં નીલકંઠવર્ણી શરીરને ઘસડીને નદી સુધી પહોંચ્યા.

૩. લોજ આશ્રમમાં સૌને ખાતરી થઈ નીલકંઠવર્ણી શ્રીકૃષ્ણનો અવતાર છે.

પ્ર.૩ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) [૫]

૧. રામાનંદ સ્વામીને પત્ર

૨. માનસપુરમાં અસુરોનો નાશ

૩. વેણીરામને દર્શન આપ્યાં અને રઘુનંદનને સજીવન કર્યાં.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો.

[૫]

૧. કાઠમંડુમાં સાધુ સંતો શા માટે આવતા નહિ ?

.....
.....

૨. કાંચીપુરમની વાટે નીલકંઠવર્ણીને કોણ મળ્યું ?

૩. રાજા રણજિતસિંહને નીલકંઠવર્ણીનો ફરી મેળાપ ક્યાં થયો ?

૪. શેખપાટમાં કોણ રહેતું હતું ?

૫. નીલકંઠવર્ણીએ દરેક તીર્થમાં, આશ્રમમાં અને સંપ્રદાયમાં ક્યા પ્રશ્નો પૂછ્યા ?

પ્ર.૫ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. [૪]

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ જ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. વનવિચરણમાં નીલકંઠવર્ણીને ક્યા ક્યા રાજાઓ મળ્યા હતા ?

(૧) સિદ્ધવલ્લભ

(૨) પૃથ્વીનારાયણ

(૩) પ્રેમદત્ત

(૪) દેવદત્ત

૨. ભગવાનદાસે નીલકંઠવર્ણીના ડાબા પગમાં ક્યાં ચિહ્ન જોયાં ?

(૧) ત્રિકોણ

(૨) અષ્ટકોણ

(૩) અંકુશ

(૪) ધનુષ્ય

પ્ર.૬ નીચે આપેલાં વિધાનોમાં ખાલી જગ્યા પૂરો.

[૪]

૧. રાજા મહાદત્તની બહેનનું નામ હતું.

૨. બદરીવનમાં ઋષિનો આશ્રમ છે.

૩. લોજમાં પોદળા વીણવા નીકળેલી સ્ત્રીઓને પોદળામાં દેખાતું.

૪. જયરામ નીલકંઠવર્ણી માટે રોજ લાવતો.

વિભાગ - ૨ : સત્સંગ વાચનમાળા ભાગ - ૧ - બારમી આવૃત્તિ, એપ્રિલ - ૨૦૧૧

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો.

[૯]

૧. “સાથે ભગતજી મહારાજ ને પ્રગટ વિચરતું સ્વરૂપ સ્વામીશ્રી શાસ્ત્રીજી મહારાજ, એમનો મહિમા પ્રવર્તાવવો, એમાં પણ રાજીપો છે.”

કોણ કહે છે ? કોને કહે છે ?

ક્યારે કહે છે ?

.....
.....

૨. “હું કાલે ધામમાં જવાનો છું”

૩. “પાટીદારના ફળિયામાં એક બાવો આવ્યો છે.”

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ)

[૪]

૧. લાડુદાનજીના કંઠમાંથી કવિત સરી ગયું ‘ધન્ય આજની ઘડી રે.....’

.....
.....
.....
.....

૨. જીવુબા સાસરેથી પાછાં આવ્યાં છતાં એભલ ખાયર કાંઈ બોલ્યા નહિ.

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલાં ખોટાં વાક્યોને મથાળાના સંદર્ભમાં સાચાં લખો.

[૪]

નોંધ : સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

ઉદાહરણ :- સ્વામી યજ્ઞપ્રિયદાસજી :- મોતીભાઈના દીકરા જેઠાભાઈને ખેતરમાં ફરતી વખતે વીંછી કરડવાથી ધામમાં ગયા. પછી શ્રીજીમહારાજ સાથે આવી મોતીભાઈને નારાયણ કહ્યા.

જવાબ :- સ્વામી યજ્ઞપ્રિયદાસજી : આશાભાઈના દીકરા દેસાઈભાઈને ઘાસના બીડમાં કામ કરતાં સર્પ કરડવાથી ધામમાં ગયા. પછી ભગતજી મહારાજ સાથે આવીને આશાભાઈને જય સ્વામિનારાયણ કહ્યા.

૧. ભક્તરાજ જીવુબા : એકાએક ઓરડો સુગંધથી ભરાઈ ગયો. મૂર્તિમાંથી ભગવાન ચતુર્ભુજ રૂપે પ્રગટ થયા. જીવુબાએ ધરેલી મીઠાઈ આરોગવા લાગ્યા.

જ.

૨. સદ્ગુરુ દેવાનંદ સ્વામી : “સાક્ષાત્ ભગવાન લક્ષ્મીનારાયણ તારે ગામ પધારશે. અલૌકિક આશ્ચર્ય બતાવશે. તું એમને શરણે જજે. લક્ષ્મી તારા કંઠમાં બિરાજશે.”

૩. સ્વામી નિર્ગુણદાસજી : તેઓ વડોદરા, ગોંડલ, ગઢડા વગેરે મંદિરોમાં પણ કોઠારી તરીકે રહ્યા હતા.

૪. સ્વામી યજ્ઞપ્રિયદાસજી : મોટા સ્વામીએ શાસ્ત્રીજી મહારાજનો અમૃતમહોત્સવ અને યોગીજી મહારાજના શતાબ્દી મહોત્સવ જેવા ઐતિહાસિક ઉત્સવોમાં સૌને દર્શન આપ્યાં.

વિભાગ - ૩ : નિબંધ

પ્ર.૧૩ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ એક પર આશરે ૩૦ લીટીમાં નિબંધ લખો.

[૧૦]

૧. ‘હે યુવકો : તમ દ્વારા સત્સંગનો વંશ રહેશે.’ - યોગીજી મહારાજ

(સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - જુલાઈ - ઓગસ્ટ - ૨૦૧૨, પા. નં. ૮ થી ૧૦, ૬૬)

૨. ઈન્ટરનેટનો અવિવેક (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૨, પા. નં. ૧૦ થી ૧૧)

૩. શાસ્ત્રીજી મહારાજનો અવિસ્મરણીય પ્રભાવ (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - જાન્યુઆરી - ૨૦૧૨, પા. નં. ૨૪ થી ૨૮)

()

.....

.....

ૐ પછીના પૃષ્ઠોમાં નિબંધ દર્શાવેલ છે.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

આગામી વર્ષે ૩ માર્ચ, ૨૦૧૩ના રોજ લેવાનાર મુખ્ય પરીક્ષાની પૂર્વતૈયારી માટે મુકાતા **પ્રી-ટેસ્ટના સંપૂર્ણ પ્રશ્નપત્રો હંમેશ મુજબ જાન્યુઆરીમાં (1st January, 2013ના રોજ) મુકાશે.** નિબંધ એ સામાન્ય જ્ઞાન સહિત મુક્ત વિષય હોય છે, જે અભ્યાસક્રમના પુસ્તકોમાંથી પૂછાતા નથી. આથી પરીક્ષાર્થીઓ નિબંધની તૈયારી સારી રીતે કરી શકે તે હેતુસર આપણે વહેલાસર ફક્ત તે યાદી આપની સમક્ષ મૂકી છે.

પ્રી-ટેસ્ટના નિબંધોની યાદી

પ્રવેશ : ૧ :

૧. 'હે યુવકો : તમ દ્વારા સત્સંગનો વંશ રહેશે.' - યોગીજી મહારાજ (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - જુ.- ઓગ. - ૨૦૧૨, પા.નં. ૮ થી ૧૦, ૬૬)
૨. ઈન્ટરનેટનો અવિવેક (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - સપ્ટે. - ૨૦૧૨ પા.નં. ૧૦ થી ૧૧)
૩. શાસ્ત્રીજી મહારાજનો અવિસ્મરણીય પ્રભાવ (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ - જાન્યુ. - ૨૦૧૨, પા.નં. ૨૪ થી ૨૮)

પરીક્ષાર્થી શ્રી,

સસ્નેહ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષા માર્ચ ૨૦૧૩ના નિબંધોની પૂર્વ તૈયારી માટે નીચે જણાવેલ માર્ગદર્શન અને સૂચનો ધ્યાનમાં લેવા વિનંતી.

૧. નિબંધ એટલે કોઈ નિશ્ચિત વિષય ઉપર વ્યવસ્થિત, ચિંતનપૂર્વક અને મુદ્દાસરનું લખાણ. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષામાં પૂછાતા નિબંધો સામાન્ય જ્ઞાનના આધારે, પરીક્ષાર્થીના દૈનિક જીવનમાં સત્સંગના સદ્વાંચન અને કથા શ્રવણ અને મનન દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાનની કસોટી કરતા ૩૫ થી ૪૦ લીટીમાં લખવાના હોય છે.
૨. પરીક્ષાર્થીઓની માગણીને માન આપીને આ વર્ષે પ્રી-ટેસ્ટમાં પૂછાનાર નિબંધોના વિષયો ૯ માસ અગાઉથી પરીક્ષાર્થીના એકાઉન્ટમાં અપલોડ કરવામાં આવ્યા છે.
૩. પ્રી-ટેસ્ટમાં જે તે પરીક્ષામાં પૂછાનાર નિબંધોના ત્રણે ત્રણ વિષયો આપવામાં આવ્યા છે. માર્ચ ૨૦૧૩ની ફાઈનલ પરીક્ષામાં આ ત્રણ વિષયોમાંથી કોઈપણ એક નિબંધ ચોક્કસપણે પૂછાશે જ. માટે જો આપ આ ત્રણે ત્રણ વિષયો તૈયાર કરશો તો આપ ચોક્કસપણે એક નિબંધ મુખ્ય પરીક્ષામાં ખૂબ જ સારી રીતે લખી શકશો.
૪. આ નિબંધોનું સામાન્ય બંધારણ, લખાણ(મેટર) મોટાભાગે ત્રણ - ચાર વર્ષ દરમ્યાનના સમયગાળામાં પ્રકાશિત થયેલ 'સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ'માંથી લેવામાં આવે છે.
૫. અહીં આપેલા નિબંધોનું લખાણ કેવળ દિશા સૂચક છે. આ જ લખાણ ગોખીને પરીક્ષામાં લખવાની જરૂર નથી. આથી વિશેષ સારા મુદ્દાઓનું ચિંતન-મનન કરી આપની રીતે પૂર્વ તૈયારી કરીને લખી શકો છો.
૬. ગુજરાતી માધ્યમ (ભાષા) સિવાયના પરીક્ષાર્થીઓ માટે : આ નિબંધોનું મૂળ પ્રકાશન ગુજરાતી ભાષામાં જ હોવાથી તેનું શબ્દશઃ ભાષાંતર ન કરતાં, તેનો ભાવાર્થ સમજીને પરીક્ષાર્થીએ પોતાની રીતે સમજીને તૈયારી કરવાની રહેશે. પરીક્ષા કાર્યાલય અંગ્રેજી કે હિન્દી ભાષામાં આ નિબંધોનું ભાષાંતર આપી નહિ શકે. તેથી ભાષાંતર કરવા અંગેનો પત્રવ્યવહાર કે ઈ-મેલ પણ પરીક્ષા કાર્યાલયને કરશો નહિ તેવી નમ્ર વિનંતી છે.
૭. ગુજરાતી ભાષા વાંચી, લખી કે બોલી ન શકતા હોય તેવા પરીક્ષાર્થીઓએ માતા-પિતા, વડીલો કે અન્ય સ્વજનો-સ્નેહીઓ પાસે વંચાવીને નિબંધનો ભાવાર્થ સમજી પોતાની રીતે, પોતાના શબ્દોમાં લખીને તૈયારી કરવાની રહેશે.
૮. One essay from the above list of essays will be asked in the Final Examination of March-2013.

सत्संग शिक्षण परीक्षा - प्रवेश

१.

हे युवको ! तम द्वारा सत्संगनो वंश रहेशे...

गामडानां माटीथी लीपेलां जोरडांओमां गोठण पर पूठुं टेकवीने पत्र लपता योगीजु महाराजने जेधने कोरने कल्पना पण न आवे के आ सामान्य लागता साधुनी कलमेथी विश्व-कल्याणना महान संकल्पोनी पावनकारी गंगा घसमसती वही रही छे.

सन १९३०मां अेक तरङ्ग आग्रादीनो वंग छेडाई रह्यो हतो, अेक तरङ्ग अनेक विघ्नोनी कंटाणी वाट पर जी.ऐ.पी.ऐस. स्वामिनारायण संस्था हजु प्रारंभनां डगलां मांडी रही हती त्यारे, योगीजु महाराजे युवानो माटे अध्यात्मनुं रणशिगुं कूंक्युं हतुं. युवानो द्वारा व भगवान स्वामिनारायणना सनातन वैदिक सिद्धांतो, संस्कृतिनी पवित्र परंपराओनुं, विश्वना कल्याणनुं वहन थई शकशे - अे भापीने अेमणे सन १९५२मां, मुंजईमां जी.ऐ.पी.ऐस. युवक मंडणनो मंगल दीप प्रगटाव्यो.

आ युवकमंडणो द्वारा युवकोनी शक्तिओ पीले, अे माटे अेमणे देश-विदेशमां हेर हेर युवा अधिवेशनो अने संमेलनो आरंभ कराव्यो. युवानोना ज़ुवनघडतर माटे अंघुं व करी छूटवा तैयार योगीजु महाराजे पत्रोनी गंगाधारा वहावीने सौने जे जेमवंती प्रेरणाओ आपी हती, ते आवेय इंवाडां पडा करी हे तेवी छे. गामडांमां जेहां जेहां पूर्व आङ्किका अने शहरोमां अेमणे लभेला अे जलमर्चा पत्रोनीअहीं अेक ङलक छे. अने आ ऐतिहासिक पत्रोमां आवना शानदार जी.ऐ.पी.ऐस. युवा अधिवेशनोनुं जीजरोपण छे....

भांधली

ता. १-११-१९५६

स्वस्ति श्री नैरोबी महाशुभस्थाने परम भगवदीय, परम अेकांतिक, स्वामीश्रीजु तथा शास्त्रीजु महाराजना वाडीला रा.रा. स्वधर्मनिष्ठ नैरोबी लोल आङ्किका युवकमंडणनी यडती कणा स्वामीश्रीजु अंभंड राभे

साक्षात् गाना पासे भांधली गामथी लि. आपने संभारनार साधु ज्ञानज्वनदासजु तथा मोटा स्वामी तथा नारायण स्वामी तथा मोतीबाई तथा वेलजुबाई जीजावाणा तथा हरमानबाई तथा रणछोडबाई वाडीवाणा तथा सर्वेना घण्टा छेतथी स्वामिनारायण वांयशो.

आशीर्वाद साथे लभवानुं के अडोडो ! आङ्किकामां युवक मंडणनुं संमेलन लराशे तेवा अमारा रूडा आशीर्वाद छे. हे युवक मंडणो ! तैयार थाव ने आपणो वंश सदाय स्वामीश्रीजु तथा शास्त्रीजु महाराजनो वंश युवकमंडण द्वारे छे, तो सौं भण राभो.

(१) धर्मनियम, तिलक-यांढला, शिक्षापत्री प्रमाणे वर्तन राभवुं. जेथी आपणो सौने गुण आवे के अडोडो, स्वामिनारायण युवकमंडण आवुं साङ्क वर्तन राभे छे, तो तेमनां भाभाप तथा गुरु तथा हरिभक्तो केटलुं सर्वोपरि वर्तन राभता छे - तेम सौने लार पडे; माटे हे युवको ! कटिभद्र तैयार थाव. भणवामां लोशियार थाव. कोई दिवस परीक्षामां नापास ना थावुं ते भास लवामण छे. तो उंको वगाडवो.

(२) पोताना आत्माने ब्रह्मरूप मानवो. ब्रह्मरूप अेटवे गुणातीत-पोताना आत्माने स्थूल, सूक्ष्म अने कारण त्रण देडथी पर वर्तवुं. शिक्षापत्रीनो ११६मो श्लोक पाणवो. ते शीभववा सौंअे प्रयत्न करवो. आवो अवसर-संमेलन पडेलुं. ते डवे उंको वागशे.

(३) ता. २३, २४, २५ त्रण दिवस अमो देशमां माणा डेरवीशुं, जेथी संमेलन निर्विघ्न थई जाय. तेनो उंको आपा नैरोबी शहरमां वागे. वाड स्वामिनारायण युवकमंडण, अेम सौं बोले. जय जय नाड थाय.

(४) अडोडो, आ संमेलनमां उंको वागशे. डवे जे अने तो वरसोवरस नातालना दिवसोमां अेक वर्ष नैरोबी तो अेक वर्ष मोम्भासा, तो अेक वर्ष टरोरो, तो अेक वर्ष कंपाला, अेक वर्ष बीजा गाम, अेम वाराडरती गामोमां लाभ भणे. जे जे गामना युवको जुअे तो ते ते गामना ज्ञानमां तैयार थाय.

(५) आ संमेलन लरवानो अेक ज ईरादो छे. अेक ज निष्ठा, धर्म, ज्ञान, वैराग्य ने लकितमां सौं तैयार थाय, तो कोई युवको भराभ रस्ते न जाय, भाभापनी आज्ञा पाणे. आज्ञा जमानामां न लणे ते आनंद थका धर्म पाणे, अब्यास करे, डेल-व्यसनो त्याग करे ने शूरवीर थाय, ते ज डेतु छे.

(६) आ संमेलनमां स्वामीश्रीजु तथा स्वामी जगन्ना स्वामी तथा स्वामी भगतजु महाराज, गुरु कृष्णजु अदा तथा गुरु स्वामी शास्त्रीजु महाराज तथा निर्गुणदास स्वामी तथा पूज्य भगनबाई, मोटा स्वामी तथा भगतजुना शिष्य विज्ञानदासजु तथा पुरुषोत्तमदासजु स्वामी डाजर रहेशे ते नक्की भातरी छे. अमो भया तेमनी सेवामां डाजर रडीशुं अने लारे उंको वागशे.

(७) अडोडो, आङ्किका सामी नजर छे तो देशकाण सुधरशे. आपो देश वेवारे सुभी थाशे ने जय जयकार थई जाशे. स्वामी शास्त्रीजु महाराजनी दृष्टि आङ्किका देश उपर छे तो सौं सुभी थाशो, रूडा आशीर्वाद छे.

(८) आ संमेलननो बीजे डेतु अे के संप तथा सुहृदभाव वधारवानो छे. अेक ज भापना दीकरा - स्वामिनारायण भगवानना छीअे (अेम मानवुं). गुणातीत स्वामी ने महाराज मा-भाप छे, आ डेतु छे. तो माया नीकणी जाय ने दिवसे दिवसे दिव्यभाव वधतो जाय.

પછી ગામડે ગામડે રજાના દિવસોમાં યુવકોને ફરવા મોકલવા-જ્ઞાન આપે, વાતું બોલે, હેઠા સૂઈ રહે, ટાઢે પાણીએ નાહી લે પણ ત્યાં ટાઢ સખત પડે છે, તો ઊના પાણીએ નાહી લે તેનો બાધ નથી. પણ પાંચ વાગે ઊઠે ને (રાત્રે) ૧૦-૩૦ વાગે લેસન કરીને આરામ કરે, ક્રોધ ન કરે. નીચી દૃષ્ટિ રાખીને મહારાજની મૂર્તિ ધારીને ચાલે. કદી પ્રાણ જાય પણ જૂઠું ન બોલે - તે નિયમ ધારે - આ હેતુ છે.

(૯) આ સંમેલન સારામાં સારું ભરાશે. તો દેશના યુવકો તે પ્રમાણે કરે એ અમારો હેતુ છે. દેશના યુવકો તૈયાર કરીએ છીએ.

(૧૦) હવે સંમેલનમાં સ્વામીશ્રીજી તથા શાસ્ત્રીજી મહારાજના રૂડા આશીર્વાદ છે. વરસો વરસ યુવકોનું સંમેલન ભરો. ઓછામાં ઓછા ૫૦૦૧ યુવકો આફ્રિકામાં તૈયાર થાય આવી રીતે આશીર્વાદ છે.

(૧૧) અગિયાર કલમ લખી છે તો તે પ્રમાણે થઈ જાશે. સ્વામીના લાડીલા ને જે યુવકોને ટેકો આપશે ને તેમને મદદ કરશે તેમને શ્રીજીમહારાજ તથા શાસ્ત્રીજી મહારાજ સેવામાં બેસારશે. તે સદાય તેમને અંતઃકરણમાં ટાઢું રહેશે. મોટા મોટા હરિભક્તો ! સૌ યુવકોને જમાડશો, મદદ આપશો, ને કોઈ ગરીબને ભણવામાં મદદ આપજો. (જે આ સેવા કરશે) તેમને મહાફળ થશે. મહારાજ મળશે.

બોલો સ્વામિનારાયણની જય, બોલો મૂળ અક્ષર સ્વામીની જય, સ્વામી જાગા સ્વામીની જય, બોલો ભગતજી મહારાજની જય, બોલો કૃષ્ણજી અદાની જય, બોલો સ્વામી શાસ્ત્રીજી મહારાજની જય... આફ્રિકાના નાના-મોટા હરિભક્તો સ્વામીના સંબંધવાળા તથા તમામ યુવકમંડળની જય જય જય જય સદા જય.

દ. સેવક સાધુ જ્ઞાનજીવનદાસના પ્રેમ સાથે
જય સ્વામિનારાયણ વાંચશો.

આ સાથે ડેરીનાં પુષ્પ મોકલ્યાં છે તે સંમેલનમાં રસોઈ કરો તેમાં એક એક પાંખડી તમામ ભોજનમાં ઠાકોરજી જમાડ્યા બાદ નાખશો. એટલે પ્રસાદી તમામ થઈ જશે. જે જમશે તે બળમાં આવશે.

તા. ૧૨-૧૦-૧૫૭, શનિવાર, સવારના ૧૨

અહોહો ! હે યુવક મંડળો ! બળ રાખો, રવિવારનો અમુલ દિવસ કીમતી સમજીને સભા કરો. હજુ આપણાં મંડળો ૪૦૦ સુધી છે, પણ સ્વામી પાસે એવો સંકલ્પ કરેલ છે કે ૧૦૦૧ મંડળ સ્થપાય ને તેમને નિયમિત પત્રિકા જાય તે વાંચીને સભા કરો, તે જ અમારી સ્વામીશ્રીજી તથા શાસ્ત્રીજી મહારાજ પાસે પ્રાર્થના ચાલી રહી છે.

વરણામા, તા. ૨-૩-૧૫૮

...હવે સિદ્ધાંતના શબ્દો : તમામ યુવકોને બ્રહ્મજ્ઞાન આપવું, તેમાં સાકાર ભગવાન, સર્વોપરિ ઉપાસનાની વાત કરવી. અત્યારે યુવકોમાં જાગૃતિ આવેલી છે. મોક્ષ મેળવવા તૈયાર થયેલા છે. આજથી ૨૮ વર્ષ સુધીમાં અમો મથતા તોપણ કોઈ યુવકો તૈયાર થતા ન હતા. ઊલટા નિંદા કરતા. તે ગામોગામ જોવામાં આવતું. હાલ તો, પહેલાં સ્વામીશ્રી (શાસ્ત્રીજી મહારાજ) ધામમાં જતા પહેલાં આશીર્વાદ લીધા કે સ્વામી દયા કરો કે યુવકો સત્સંગી થાય, તે આશીર્વાદે યુવકોમાં અત્યારે પલટો થવા લાગ્યો છે. નહીં તો કોલેજવાળા અને સર્વે સ્કૂલવાળા ન જ માને. તેમના જીવનમાં ધર્મભાવના ઉત્પન્ન થઈ.

ગુણાતીતાનંદ સ્વામી જૂનાગઢ બોલેલા કે મેં ૨૦૦ યુવકોને બ્રહ્મવિદ્યા ભણાવી છે. એમ સ્વામીએ જાગા સ્વામીને મોંઢે વાત કરેલી. તે પ્રતાપે યુવકોમાં પલટો આવ્યો છે. કોઈ યુવક નિંદા ન કરે, સામું જોઈ રહે ને ભાવના પ્રગટે છે. તે હવે અત્યારે રણ રમવાનો વખત આવ્યો છે. તો અત્યારે જો આપણે સાવધાન નહીં રહીએ તો વખત જાતો રહેશે. માટે દરેક કોલેજો અને સ્કૂલો રંગી નાખો.

ત્રણ વરસમાં મહારાજના પ્રતાપે ૫૦૦૧ યુવકો જ્ઞાનમાં, ધર્મમાં અને ભક્તિમાં તૈયાર થશે તો જે દેશ અપવિત્ર દારૂ-માંસમાં ભરપૂર હોય તેમાં આવાં શુદ્ધ રતન નીકળે તે મહારાજની કેવી દયા ! જુઓ લંડનમાં મહેન્દ્રભાઈ તથા મેઘાણી જાગ્રત થયા છે. જે લોકો આપણી સ્વામિનારાયણની ટીકા કરતા હતા, તે યુવકો કંઠી બંધાવીને તિલક ચાંદલો કરે છે, પૂજા કરે છે. કેવું વાતાવરણ ચાલ્યું છે !

માટે હવે રંગ જમાવવાનો વખત છે. માટે સૌ યુવકો તૈયાર થાઓ અને ડંકો વગાડો. સ્વામી શાસ્ત્રીજી મહારાજનો આશીર્વાદ છે તે જરૂર ફળીભૂત થયો છે. તો હવે આપણે એવા યુવકો વધારવાની કોશિશ કરો. બોલો સહજાનંદ સ્વામીની જય !

બોલો યુવકમંડળ ભક્તોની જય ! જય ! જય !

દા. સાધુ જ્ઞાનજીવનદાસના
જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

તા. ૨૨-૧૦-૧૫૮

કપોળવાડી, પાંજરાપોળ ગલી, મુંબઈ

હવે તમો યુવકો કટિબદ્ધ તૈયાર થાઓ. આખા દેશના યુવકો કટિબદ્ધ તૈયાર થાઓ. આજ્ઞા, ઉપાસના, સદ્ભાવ ને પક્ષમાં શૂરવીરપણું રાખો ને જે જે તમારા સંબંધમાં આવે તેને જ્ઞાનની વાત કરવી. ધર્મની વાત કરવી. નિર્દોષબુદ્ધિ રાખવી. તમારો મહિમા હું એટલો બધો સમજી ગયો છું કે તમો બધા બ્રહ્મવિદ્યા માંહેલા પુરુષ આવ્યા છો તો આટલી નિષ્કા બેઠી છે. તો હવે તમો આખા દેશના યુવકો પૂર્વના સંસ્કારી છો એમ અમો માનીએ છીએ. તો તમે કોઈ કુસંગના જોગે કરીને પૂર્વના સંસ્કાર ભેળાવા ન દેવા. મહારાજ-સ્વામીનું બળ રાખવું. આપણને સાક્ષાત્ શાસ્ત્રીજી મહારાજ સ્વામી મળ્યા છે તો તેમને બળ રાખવું. જે યુવકો અભ્યાસ કરતા હોય તેમણે આઠ કલાક વાંચવું. જરા પણ તેમાં વિરામ ન પામવો. કોઈ વખત નપાસ ન થવું. તે અમારી ખાસ

આગ્રહભરી વિનંતી છે. જો કોઈ યુવક નપાસ થશો ને પરિણામ સારું નહિ લાવો તો સ્વામીશ્રીનો રાજીપો ઓછો થઈ જાશે. માટે નિશાન ઉપર સુરત રાખવું. બાકીના ભાગમાં કથાવાર્તા કરવી. રવિવારે સભા ભરવી. યુવકો વધારવા. જો તમે યુવકો ધારશો ને સ્વામીશ્રીજીની પ્રેરણા મળશે તો ધાર્યા કરતા ઘણા યુવકો એકાંતિક ધર્મ સિદ્ધ કરશે. તમારા જીવનમાં સાક્ષાત્ સ્વામીશ્રીજી, શાસ્ત્રીજી મહારાજ બિરાજશે ને તમોને એવો કાંટો ચડી જશે કે તમો બીજા યુવકોને એકાંતિક બનાવશો. આ નૂતન વર્ષના બેસતા વર્ષના મારા અંતરના આશીર્વાદ છે.... મારી આટલી ભલામણ છે તો જીવમાં ઉતારશો ને ખુમારી રાખજો ને મોળા ન પડવું. તમારે પણ દૂર દેશમાં જઈને દૂર દેશમાં નિષ્ઠા - સત્સંગની મહારાજના સ્વરૂપની કરાવવી પડશે. બળ મહારાજ-સ્વામી પ્રેરશે. માટે અમારી આટલી ઈચ્છા પૂરી કરજો.

દા. સાધુ જ્ઞાનજીવનદાસના જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

તા. ૧૪-૬-૧૯૬૦, શ્રાવણ વદી-૮, જન્માષ્ટમી, મોટો વ્રતનો તહેવાર, રવિવારના ૫-૩૦ વાગે, બિલિમોરા-મુંબઈ લાઈન.

હે વડીલ હરિભક્તો, બધાયને આ સૂચના છે કે તમામ વડીલ ભાઈઓ તમારા દીકરાને રવિવારની સભામાં જાવા દેવા. ભવિષ્યમાં તે યુવકો દ્વારે સત્સંગ વધશે. કારણ કે યુવકો ચારિત્રશીલ સારા નીવડે તો જ સૌને ભાર પડે. જો રવિવારે સભામાં આવે તો સારા ચારિત્રવાન થાય. માટે દરેક મા-બાપે રવિવારની સભામાં તમારા બાળકોને સભામાં મોકલવા, તો જ સારા નીવડશે. બે વર્ષમાં બધાય આફ્રિકાના ૫૦૦૦ યુવકોનું સંમેલન ભરવાનું છે. આ પત્રિકા ખરા પ્રેમથી રવાના કરી છે તો બળ રાખજો. એક-મના, એક સંપ ને સુહૃદભાવથી આ પ્રયત્ન કરજો. તેમાં સ્વામીશ્રીજી તથા શાસ્ત્રીજી મહારાજ ઘણાં જ રાજી થશે.

જાન્યુઆરી, ૧૯૭૧, ગોંડલ

ગોંડલમાં યુવક અધિવેશન, મે-૧૯૭૧માં ભરાશે. વાતો, કીર્તન, વચનામૃત વગેરેની પરીક્ષા લેવાશે. ઈનામો મળશે, ચાંદ મળશે. સંતો કટિબદ્ધ થાય. અત્યારથી તૈયારી કરવી પડે. ૨૦,૦૦૦ યુવકો થવા જોઈએ. લંડનના પેપરમાં જાહેરાત થાય કે જુઓ અધિવેશન સર્વોપરી ભરાયું. આ ગુણાતીત સર્વોપરી સ્થાન તેમાં બધાએ તૈયાર થવાનું છે. શાસ્ત્રી મહારાજ આપણ ગુરુને આગળ રાખીને કાર્ય કરવાનું છે. સર્વોપરી સંમેલન થવું જોઈએ ને એમાં ફેર પડે તો ગુણાતીત બાપા રાજી ન થાય. મે મહિનો, બધાને રજા છે તો બધા યુવકોએ તૈયાર થઈને આવવાનું છે. તો અધિવેશન સર્વોપરી સારામાં સારું કરવું. જેવો મને ઉમંગ છે તેવો ઉમંગ જો બધાને થાય તો જ અધિવેશન સર્વોપરી થાય.

દા. સાધુ જ્ઞાનજીવનદાસના હેતથી જયશ્રી સ્વામિનારાયણ ◆

ઇન્ટરનેટનો અવિવેક - સુનામીનાં મોજાંની ગતિએ વેરે છે ચારિત્ર્યનો વિનાશ..

- જિજ્ઞેશ નાવડિયા (ભાવનગર)

કુશિયાના દરિયાકિનારે તબાહી મચાવતાં સુનામીનાં ૩૨ ફીટ ઊંચાં વિકરાળ મોજાંનું વિનાશક દૃશ્ય જોયાનું યાદ છે ? એ વિનાશક મોજાંઓએ ૧૮,૦૦૦ લોકોનો ભોગ લીધો, તેનાથી પણ અનેકગણા વધારે લોકોને ઘાયલ કર્યાં.

સુનામીનાં એ દૃશ્યો યાદ આવતાં જ ઇન્ટરનેટનાં મોજાંઓની પણ યાદ આવી જાય છે. કદાચ આપને પ્રશ્ન થાય કે ઇન્ટરનેટને સુનામીની ઘટનાઓ સાથે શો સંબંધ છે ?

જોકે એ વાત સૌને સ્વીકાર્ય જ છે કે ઇન્ટરનેટની શોધને કારણે લોકોને ઘણી રીતે લાભ થયા છે, પરંતુ વધતા જતા ઇન્ટરનેટના વ્યાપની સાથે તેના વપરાશના અવિવેકને કારણે જ તે વિનાશક પરિબળ બની ગયું છે. એટલે જ સુનામીનાં મોજાંઓ અને ઇન્ટરનેટ બંનેની વિનાશકતા વચ્ચે સામ્યનો સંબંધ છે. જાપાનનાં સુનામી મોજાંએ જે વિનાશ કર્યો તે નજરે જોઈ શકાય તેવો વિનાશ હતો. ઇન્ટરનેટના અવિવેકનાં વિનાશક મોજાં પણ વિનાશ વેરે છે, પરંતુ તે જલદી લોકોની નજરે ચઢતો નથી.

કેવી રીતે વિનાશ વેરે છે ઇન્ટરનેટનાં મોજાંઓ ?

તો આવો, અહીં આપણે ઇન્ટરનેટના વપરાશના અવિવેકથી યુવાનો પર થતાં ખરાબ પરિણામો વિશે ચર્ચા કરીએ.

અભ્યાસ પર વિપરીત અસર : થોડાં વર્ષો પહેલાં ઇન્ટરનેટનું આગમન થયું ત્યારે યુવાનો મોટે ભાગે સાઈબર કાફેમાં જઈને ઇન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરતા હતા. પ્રમાણમાં તે થોડું ખર્ચાળ પણ હતું. પરંતુ ધીમે ધીમે હવે મધ્યમવર્ગીય ઘરોમાં પણ ઇન્ટરનેટ સામાન્ય બની રહ્યું છે. અને ટુ-જી કે શ્રી-જી ટેકનોલોજીની સાથે સ્માર્ટ ફોન આવ્યા પછી હવે મોબાઈલ ફોનમાં પણ ઇન્ટરનેટનો વપરાશ વધી રહ્યો છે. પરિણામે ઇન્ટરનેટનો ઉપયોગ નવી પેઢીમાં એટલી હદે વધી રહ્યો છે કે, ઇન્ટરનેટ એક વ્યસન જેવું વળગણ બની રહ્યું છે. અનેક સર્વેક્ષણોએ આ વાત પુરવાર કરી છે. ઇન્ટરનેટની આ આદત કે વ્યસનને કારણે નાનાં બાળકો સહિત યુવાનોના અભ્યાસમાં ખરાબ અસર પડે છે.

૧૩ વર્ષથી વધારે ઉંમરનાં આધુનિક કિશોર-કિશોરીઓ ઇન્ટરનેટ પર મોટાભાગનો સમય ઓનલાઈન ગેમ્સ, બોય કે ગર્લ ફ્રેન્ડ સાથે ચેટિંગ, બીબત્સ(પોર્ન) ફિલ્મો જોવામાં સમય વ્યતીત કરે છે. આને કારણે એક તો, સમયનું ભાન ભૂલતા તેને વાંચવા કે અભ્યાસ કરવાનો નક્કર સમય જ બચવા પામતો નથી. અને બીજું, ઇન્ટરનેટના અવિવેકી ઉપયોગને કારણે તેમનાં મન-મગજ પર માઠી અસર પડે છે. નાનાં બાળકો અને કિશોરોમાં પોર્ન દૃશ્યો જોવાનું પ્રમાણ વધતું જતું હોવાથી તે અભ્યાસમાં એકાગ્રતા લાવી શકતા નથી. અભ્યાસ કરતી વખતે તેણે જોયેલાં બીબત્સ કે અશ્લીલ દૃશ્યો તેને એકાગ્રતાથી અભ્યાસ કરવા દેતા નથી. આ જ રીતે નેટ પર રમેલી ગેમ્સ કે ચેટિંગ વગેરે તેના વિચારોમાં ધુમરાતા રહે છે, તેથી તે અભ્યાસમાં એકાગ્રતાથી વાંચી શકતો નથી. એટલે તેના અભ્યાસમાં તે નબળો પડે છે. આથી તે નાપાસ થાય છે અથવા તેજસ્વી હોવા છતાં તેના પરિણામ ઉપર ગંભીર અસર જોવા મળે છે.

આમ, ઇન્ટરનેટના અવિવેકને કારણે બાળકો-કિશોરો-યુવાનોના અભ્યાસ પર ખૂબ ખરાબ અસર પડે છે.

સમયનો બગાડ : ઇન્ટરનેટના વપરાશના અવિવેકનું બીજું ખરાબ પરિણામ છે - સમયની બરબાદી. વર્તમાન સમયમાં ઇન્ટરનેટ પર સોશિયલ સાઈટ્સ જેવી કે ફેસબુક, ઓરકુટ, ટ્વીટર વગેરે સાઈટ્સ પર યુવાનો ચેટિંગ, સ્ત્રી-મિત્રો સાથે અનહદ સમયનો બગાડ કરે છે. ૨૦૧૦ના ફેબ્રુઆરી સુધીમાં જગતભરમાં ઇન્ટરનેટ વાપરનારા ૧.૭ અબજ લોકો હતા. તેમાં ૨૦% ફેસબુક પર સમય અને શક્તિ વેડફતા હતા. આજે જગતના લોકો જે ઇન્ટરનેટ વાપરે છે તે પૈકી રોજ ૮ અબજ મિનિટ તો ફક્ત ફેસબુક પર જ વેડફે છે ! બાકી ઓરકુટ, ટ્વીટર વગેરે અન્ય વિવિધ સાઈટ્સ દ્વારા ફાલતુ અને હલકી વાતોમાં કે અન્ય વ્યર્થ સાઈટ્સમાં ઇન્ટરનેટનો વપરાશ કરતા સમયનો જે બગાડ થાય છે તેનો આંકડો કાઢવાનું જ અશક્ય છે. એક સર્વેક્ષણ મુજબ હાલમાં ૧૦.૮ કરોડ અમેરિકન લોકો સવાર-બપોર-સાંજ અને રાત્રિનો સમય ઇન્ટરનેટ પાછળ વેડફે છે. મદ્રાસનું 'બિઝનેસ લાઈન' મેગેઝિન કહે છે કે, ભારતમાં ૩૦૮ કરોડ ભારતીયો ફેસબુકનો વપરાશ કરે છે. યુવાનો આવા સમયનો બગાડ કરીને પોતે અભ્યાસ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરતા નથી.

ચારિત્ર્યહનન અને પ્રેમસંબંધો : વચનામૃત ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૧૮માં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સાત માળની હવેલીનું દૃષ્ટાંત આપીને ચારિત્ર્ય શુદ્ધ રાખવા માટે સંગશુદ્ધિની વાત કરી છે. જે વ્યક્તિ જેવાનો સંગ કરે છે તેવું તેનું અંતઃકરણ થાય છે. કોઈ વ્યક્તિ, કામ, ક્રોધ વગેરેથી વાસનાથી દૂષિત એવા વાતાવરણનો સંગ કરે ત્યારે તેનું તે પ્રકારનું અંતઃકરણ થાય છે.

ઇન્ટરનેટે વર્તમાન સમયમાં આવી જ ખરાબ પરિસ્થિતિનું સર્જન ઘરોઘર કર્યું છે. ઇન્ટરનેટ દ્વારા કેવી કેવી વ્યક્તિઓનો કુસંગ સહજતાથી થાય છે તેની ઇન્ટરનેટ વાપરનારાઓને ખબર પણ નથી હોતી. વળી, ઇન્ટરનેટ પર યુવાનોની એક નબળી કડી હોય તો તે છે - બીબત્સ (પોર્ન) દૃશ્યો અને ફિલ્મો તેમજ હોરર ફિલ્મો. અવિવેકને કારણે યુવાનો તેમાં ગળાડૂબ રહે છે અને પોતાનું અંતઃકરણ ખરાબ કરે છે. અંતઃકરણ ખરાબ થતાં તેનું ચારિત્ર્ય પણ તે પ્રકારનું ખરાબ થાય છે. ફિલ્મોમાં જોયેલી ખૂન, મારામારી, બીબત્સતા વગેરેનું અનુકરણ કરે છે અને ખરાબ પરિણામ લાવે છે. હાલમાં ગુજરાતમાં ૧૭૯ કેસ એવા નોંધાયેલા છે, જેની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી નાની છે અને તે ખૂન, બળાત્કાર, મારામારીમાં સંકળાયેલા છે. (૧) ઈંગ્લેન્ડના એક બાળક માઈકલ સ્યાને 'ફર્સ્ટ બ્લડ' નામની ફિલ્મ જોઈ, તેના હીરો સેલ્વેસ્ટર સ્ટેલોનની જેમ આઠ કલાકમાં ૧૮ ખૂન કરી નાખ્યા. લંડનનું વિખ્યાત વર્તમાનપત્ર ડેઈલી ટેલિગ્રાફ ૨૦-૧-૧૧ના રોજ લખે છે કે, બ્રિયાન લુવીસ નામની વ્યક્તિની પત્ની હેયલી ઇન્ટરનેટમાં ફેસબુક પર વધારે પડતો સમય

ગાળતી હતી, એટલે તેના પતિએ શંકાની દૃષ્ટિએ તેના ચાર બાળકો સહિત તેને મારી નાખી. આવી બધી ઘટનાઓની સંખ્યા અત્યારે છે તેના કરતાં ટૂંકા ભવિષ્યમાં જ અગણિત થઈ ગઈ હશે.

વળી, ઈન્ટરનેટ પર યુવાનોને ફસાવવા માટે સ્ત્રીમિત્રો બનાવવા માટેની લાલચો આપવામાં આવે છે, જેનાથી યુવાનોના સમય, ચારિત્ર્ય અને નાણાંનો ખૂબ બગાડ થાય છે. યુવાન અવસ્થામાં કારકિર્દી બનાવવાને બદલે આવા સંબંધોમાં પડીને પોતાનું જીવન બરબાદ કરે છે. પરિણીત યુવાનો પણ પોતાના સંસારમાં આગ ચાંપે છે. બે ઉદાહરણો : (૧) ટ્રેસી ગ્રીનહાફે પ્રેમલગ્ન કરેલાં. તેને બે પુત્રી પણ હતી. ટ્રેસી ગ્રીનહાફે ઈન્ટરનેટ દ્વારા ફેસબુકમાં બીજા સાથે પ્રેમસંબંધોમાં લપેટાઈ ગઈ. પતિએ તેને મારી નાખી અને પોતે આપઘાત કર્યો. (૨) ટ્રિનિદાદમાં રહેતો પોલ બ્રિસ્ટર જે ઈન્ટરનેટ દ્વારા ફેસબુક પર લંડનમાં રહેતી પરિણીત કેમિલિ સાથે પ્રેમમાં પડ્યો. ત્યારબાદ કેમિલિ બીજા સાથે પ્રેમમાં પડી છે. તે જાણતાં પોલબ્રિસ્ટરે લંડન આવીને કેમિલિને ઇરીના ૨૦ ઘા મારીને હત્યા કરી નાખી.

કૌટુંબિક સંબંધો અને વિકાસ પર અસર : ઈન્ટરનેટની આ માયાજાળમાં કિશોરો વધારે સમય ઈન્ટરનેટ પર ગેમ રમે છે. તે કિશોર કુટુંબમાં માતાપિતા, ભાઈબહેન સાથે વાતચીત, રમત-ગમત કરવાને બદલે ગેમ રમવામાં જ પડ્યા રહે છે. જેનાથી તે એકલવાયો થઈ જાય છે. તથા ગેમમાં મારામારી, ખૂન, વગેરે આવતું હોવાથી તેનો સ્વભાવ પણ ચીડિયો અને ક્રોધિત થઈ જાય છે. ઈન્ટરનેટ પર વધારે પડતો સમય બેસી રહેવાથી કિશોરોને આંખના નંબર આવે છે ને આંખને નુકસાન કરે છે. તથા તે બાહ્ય મેદાનની રમતગમત ન રમતો હોવાથી તેની શારીરિક કસરત પણ થતી નથી.

વાંચન અને વિચાર : ઈન્ટરનેટ પર જે વિશે માહિતી મેળવવી હોય તે અંગે સર્ચ કરતાં તે માટેની હજારો ફાઈલ પૂરી પાડવામાં આવે છે. આથી કિશોરોમાં પુસ્તકવાંચનમાં ઘટાડો થતો જોવા મળે છે. ઈન્ટરનેટ પર તૈયાર મટીરિયલ્સ મળતું હોવાથી તેણે કિશોરોના મગજ પર કબજો જમાવી દીધો છે. તેથી કિશોરો નવું વાંચવાને બદલે સીધું ઈન્ટરનેટ પરથી તૈયાર નકલ કરવા લાગ્યા છે. તેની વિચારવાની આંતરિક શક્તિનો વિકાસ થતો નથી. તેને નવા ક્રીએટિવ આઈડિયા આવતા નથી. તે વિચારથી ઈન્ટરનેટનો ગુલામ થઈ જાય છે.

આવા સંજોગોમાં ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવાનો વિવેક પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજ શીખવે છે. તેઓ કહે છે કે, ‘આપણા ચારિત્ર્ય કે આપણા નિયમ-ધર્મનો લોપ થાય એવી પ્રવૃત્તિ કરવી જ નહીં. એમાં પ્રગતિ લાગતી હોય તોય તે અધોગતિ જ કરાવે છે.’

આવો, આપણે પણ સ્વામીબાપાના આદર્શ યુવાનો બી.એ.પી.એસ.ના ચારિત્ર્યવાન યુવાનો બનીને સૌને માટે એક આદર્શ બની રહીએ અને સ્વામીશ્રીજીને રાજી કરીએ. અસ્તુ...◆

3.

દિવ્ય અને અવિસ્મરણીય પ્રભાવ : શાસ્ત્રીજી મહારાજનો...

- ભારતરત્ન શ્રી ગુલઝારીલાલ નંદા

- શ્રી ભાઈલાલભાઈ પટેલ

આગામી વસંતપંચમીએ બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજનો ૧૪૬મો જન્મોત્સવ ઊજવવાશે, પરંતુ ૧૪૬ વર્ષ પછીય તેઓના દિવ્ય વ્યક્તિત્વ ને પ્રભાવનો ઇતિહાસ જાણે ગઈ કાલનો જ હોય તેવો તાજો અનુભવાય છે. આજે ૧૦૦ વર્ષો પછી પણ, બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થાના એ સંસ્થાપકની દિવ્ય ચેતના સંસ્થાના વિરાટ વિગ્રહમાં ચૈતન્ય વહાવી રહી છે. તેઓના તે દિવ્ય પ્રભાવથી પ્રભાવિત થનારા અનેક મહાનુભાવો પૈકી શ્રી ગુલઝારીલાલ નંદા ભારતના ઇતિહાસનું એક મહત્વપૂર્ણ પૃષ્ઠ છે. બે વખત ભારતનું કાર્યકારી વડાપ્રધાનપદ મેળવનાર, સંનિષ્ઠ રાષ્ટ્રસેવક અને ભારતરત્નનું બહુમાન મેળવનાર શ્રી નંદાજી બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના એક સંનિષ્ઠ ભક્ત હતા. તેમના જીવનમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે પાથરેલો પ્રભાવ તેમના જ શબ્દોમાં અહીં પ્રસ્તુત છે. વસંતપંચમીએ બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજને એક સ્મરણાંજલિ...

મારા કુટુંબમાં સ્વામિનારાયણ સત્સંગ નહોતો. પેઢીમાંય નહીં... કંઈક ભગવાનની ઈચ્છાથી સામાન્ય નિમિત્તથી જ હું શાસ્ત્રીજી મહારાજને મળ્યો. ભગવાં ધારણ કરેલ ઘણા સાધુસંતોને હું મળેલો, અનેક સંપ્રદાયનાં ધાર્મિક પુસ્તકો મેં વાંચેલાં. બી.એ.માં અભ્યાસ કરતો હતો ત્યારે સ્વામી રામતીર્થનાં પુસ્તકો વાંચતો હતો. ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચવાની રુચિ ખરી, પણ સમજવાની વાત નહીં. આર્ય સમાજ તથા ઉદાસી પંથના માણસોના સંસર્ગમાં આવેલો. ૧૯૩૨માં રાધાસ્વામી સંપ્રદાયનાં પુસ્તકો વાંચવામાં આવ્યાં, ઈચ્છા જાગ્રત થતાં આગ્રા ગયો - મળ્યા. સંસ્થા ઘણી સારી પણ ત્યાંથી કંઈ સારી છાપ લઈને પાછો ફર્યો નહીં.

૧૯૩૪માં પ્રો. જેઠાલાલ સ્વામિનારાયણે અમદાવાદ શાહપુરમાં પૂજ્ય જેઠીબાને (શ્રી ખેંગારજીભાઈનાં માતૃશ્રી) સમાધિ થતી હતી તે વાત શ્રી આયંગર(લેબર કમિશનર)ને કરેલી. શ્રી આયંગર સાથે હું શરૂઆતમાં શ્રી ખેંગારજીભાઈને ઘેર, સમાધિ જોવા ગયો હતો. સમાધિ અંગે ઘણું સાંભળેલું, છતાં શંકા રહેતી. તેથી પૂજ્ય જેઠીબા જ્યારે સમાધિમાં બેઠાં ત્યારે મેં પૂછ્યું. તેમણે કહ્યું, ‘હવે શાસ્ત્રીજી મહારાજ અમદાવાદ પધારે ત્યારે તેમને મળવું. તેમની કૃપાથી આ બધું બને છે.’

પછી શાહપુર આમલીપોળમાં સ્વામીશ્રી શાસ્ત્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવા ગયો. ફરીથી દર્શને ગયો ત્યારે પાછળ બેઠો હતો. ત્યારે સ્વામીશ્રીએ બોલાવી દૃષ્ટિ કરી અને કહ્યું, ‘તમો આજના નથી, તમો તો મહારાજના વખતના જૂના સંબંધવાળા છો.’ આ પહેલાં હું ઘણા મહાત્માઓને મળ્યો હતો, પરંતુ અહીં તો પ્રથમ દર્શને જ સ્વામીશ્રીનું આકર્ષણ થયું. ત્યારપછી તેઓ જ્યારે જ્યારે અમદાવાદ પધારતા ત્યારે હું તેમનાં દર્શને જતો અને તેમનાં દર્શનથી શાંતિ અનુભવતો. વળી, સંપ્રદાયના તત્ત્વજ્ઞાન કે ઉપાસના સંબંધી પણ જે જે શંકાઓ થતી તે તેમના પ્રસંગથી દૂર થઈ જતી.

હું જિજ્ઞાસા વૃત્તિથી જ ગયેલો. કોણ જાણે શું થયું ? ત્યારથી જ સંબંધ બંધાયો. આંતરિક શક્તિથી ખેંચાણ થતાં તેમની પાસે આવવાની ઈચ્છા થતી અને હું આવતો.

મને સ્વામીશ્રીનાં દર્શન કરવાનું અને તેમનો સમાગમ કરવાનું ગમતું. બીજી પ્રવૃત્તિમાં કાંઈ રસ ન હતો. સ્ત્રીઓના પ્રશ્ન અંગે શંકા થતી કે આ સંપ્રદાયમાં સ્ત્રીઓના સંસર્ગનો સાધુઓને નિષેધ કર્યો છે તો તે સ્ત્રીઓનું કલ્યાણ શી રીતે થાય? પરંતુ સ્વામીશ્રીના સમાગમથી આ શંકા દૂર થઈ ગઈ. સ્ત્રીઓમાં શ્રદ્ધા અને સમજણ દૂરથી પણ જાગ્રત થાય. તેમનામાં ભક્તિ પ્રગટ થાય અને એ રીતે તેમનું કલ્યાણ થાય. સ્ત્રીઓ સાથેના સીધા સંપર્કથી નાના કે અણસમજવાળા સાધુઓની વૃત્તિ બગડે, અને અંતે ભ્રષ્ટાચાર ઉત્પન્ન થાય. આ સમજણથી મારી શંકાઓનું સમાધાન થઈ ગયું. કેટલીક વખત નિર્ગુણદાસસ્વામી જોડે પણ ચર્ચા થતી. શ્રી અંબાલાલ સારાભાઈ (ડૉ. વિક્રમ સારાભાઈના પિતાશ્રી અને વિખ્યાત ઉદ્યોગપતિ) પણ સ્વામીશ્રીની વાત મારી પાસેથી સાંભળી બે ત્રણ વખત સ્વામીશ્રીનાં દર્શને આવેલ. શાસ્ત્રોનાં કે બીજા કોઈપણ પ્રમાણે કરતાં પણ સ્વામીશ્રી સત્યવક્તા છે એટલા જ ભાવથી તેઓ સ્વામીશ્રીની વાતો સાંભળતા અને સ્ત્રીઓના કલ્યાણ અંગેની તેમની શંકાનું પણ સમાધાન તેમને થઈ ગયું હતું.

૧૯૩૩થી ૧૯૪૨ સુધી આ પ્રમાણે ચાલ્યું પણ ત્યાં સુધી વર્તમાન ધરાવેલ નહીં ! ૧૯૪૪માં વર્તમાન ધરાવેલ. સત્સંગમાં ચર્ચા થાય ત્યારે મારા મનમાં ઘણા વાંધા ઊઠે. મગજ કબૂલ કરે નહીં. નિર્ગુણ સ્વામી સાથે વાતચીતનો પ્રસંગ થતો. રામકૃષ્ણ વગેરે ઘણા ભગવાન થઈ ગયા તો પછી હવે સ્વામિનારાયણ ભગવાન નવા શા માટે ? મહારાજને ભગવાન માનતો નહીં. પૂજ્ય સ્વામીશ્રી કહેતા કે કોઈ વખતે ગેડ બેસશે. પછી પ્રશ્નો થતા કે ગુણાતીત સ્વામી શા માટે ? ક્યારે આ શંકાઓ ગઈ, હું ક્યારે માનતો થયો તેની કંઈ ખબર પડી નહીં. આંતરિક રીતે જ ધીમેધીમે સ્વામીશ્રીના પ્રસંગથી બધું થઈ ગયું.

મનમાં વિશ્વાસ, એટલે વચનામૃત વાંચવાથી તૃપ્તિ થતી. ૧૯૪૨માં (સ્વતંત્રતાની ચળવળમાં હિંદ છોડો આંદોલનમાં) જેલમાં ગયો ત્યારે પૂજ્ય સ્વામીશ્રીને મળીને ગયેલો. સ્વામીશ્રીએ તે વખતે કહેલું કે તમે જાઓ, અમે તમારી સાથે જ છીએ. ત્યારથી નિયમો શરૂ કર્યા તે આજ સુધી ચાલે છે. જેલમાં માંદગી વખતે સત્સંગિજીવન વાંચી ગયો. શિક્ષાપત્રી, વચનામૃત, સ્વામીની વાતોમાં જે લખ્યું છે તે બધાં શાસ્ત્રોનો સાર અને નિયોડ છે, એમ મને લાગ્યું. ગૂઢમાં ગૂઢ વાત પણ એમાં સરળ રીતે દર્શાવી છે. ચારિત્ર્ય મોટી વસ્તુ છે. એના ઉપર ઘણો ભાર શ્રીજીએ મૂક્યો છે.

લગભગ છેલ્લાં સોએક વર્ષથી લોકોને ધર્મ ઉપર લાગણી ઓછી થતી જણાઈ છે. સાધુઓ ખાવા-પીવામાં જ મસ્ત હોય છે. એમાં પડવા જેવું નથી એવી માન્યતા. ભણેલાઓની ધર્મ તરફ ગ્લાનિ, લોકસેવા એ જ ધર્મ - એવી સામાન્ય માન્યતા પ્રવર્તતી હતી. એ સ્થિતિમાં મેં અહીં સદાચાર ઉપર શબ્દે શબ્દે ભાર મૂકેલો જોયો. સત્સંગીઓમાં સાદાઈ, એકબીજા પ્રત્યે પ્રેમ જોયાં. શ્રીજીમહારાજે નીચલા વર્ગની જાતિને સુધારી ઉપર આણી. હું પણ

મજૂરવર્ગની ચળવળમાં રસ લેતો એટલે એ વાત મને ખૂબ ગમતી. શ્રીજીમહારાજે ૫૦૦ પરમહંસો ભેગા કર્યા, મોટા મોટા વિદ્વાનોને પોતાના તરફ ખેંચી લેતા. તેમનામાં રહેલી અસાધારણ શક્તિથી લોકો મુમુક્ષુઓ ખેંચાઈ જતા. મહારાજ અસત્ય બોલે જ નહીં. માટે મને લાગ્યું કે એ કહે તેમ માનવું અગર ફેંકી દેવું. તે બે સિવાય વચલો માર્ગ મારે માટે હોઈ શકે નહીં. વચનામૃતનાં ઉપદેશ, વચન અન્ય અધ્યાત્મ પુસ્તકોના ઉપદેશ કરતાં ઊંચામાં ઊંચી કોટિનાં છે. મહારાજે પોતા માટે જે કહ્યું છે તે બરાબર છે, તે નક્કી કર્યું. બે, ચાર, દસ ઠેકાણે મહારાજે પોતા માટે સ્પષ્ટ રીતે કહી દીધું છે કે પોતે સર્વ અવતારના અવતારી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ છે.

પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજમાં અજબ આકર્ષણ-શક્તિ અને પ્રેમ હતાં. મારામાં રજોગુણ પ્રધાન. કંઈ કામ ન થાય તો ચિંતા રહ્યા કરે. સ્વભાવ મુકાય નહીં. પણ સ્વાર્થ મૂકીને સ્વતંત્રતાની ચળવળમાં જોડાયો. ક્યારેક અહંકારમાંથી ક્રોધ, ઈર્ષ્યા વગેરે થાય તે લઈને સ્વામીજી પાસે આવીને બેસું. મને તેઓ પારખી જાય. બીજાને વાત કરતા હોય પણ મારા મનનું સમાધાન કરવા માટે જ જાણે વાત ન કરતા હોય તેમ મને લાગતું. આપણને જોઈને જ અંતર્યામીરૂપે કેમેરાની માફક આપણા મનના વિચારો ઝડપી લઈ વાતો કરે તેમ સ્પષ્ટ જણાય. તેથી શાંતિ શાંતિ થઈ જાય. સ્વામીશ્રી પૂરેપૂરા અંતર્યામી અને સર્વજ્ઞ છે તેવો અનુભવ મને અસંખ્યવાર અને કાયમ થયો હતો. બધા હરિભક્તો આવે ત્યારે હાર, ફળફળાદિ લાવે અને હું તો ખાલી હાથે આવું. એ સંબંધી મનમાં વિચાર થયો કે એમણે એ વિચાર પકડી પાડી વાત કરી કે લોકો હાર, પ્રસાદ વગેરે લાવે પણ મનમાં રુચિ, પ્રેમ હોય તે જ ખરું. જેથી મારા મનના સંકલ્પનો જવાબ મળી ગયો.

એક વખત રઢુમાં સ્વામીશ્રી પાસે હું બેઠેલો. તે વખતે સ્વામીશ્રી પૂજા કરતા હતા. તેમની પૂજામાં એક કપડું હતું. સ્વામીશ્રી કહે કે આ મહારાજની પાઘમાંનો પ્રસાદીનો કટકો છે. ત્યારે મને વિચાર થયો કે આ મહામૂલી પ્રસાદીના કટકામાંથી જરા જેટલો મને સ્વામી આપે તો ? પછી તરત જ બીજો વિચાર થયો કે મારા કરતાં વધારે સેવાભાવી અને તેને લાયક બીજા છે, માટે મારે શા માટે તે લેવા વિચાર કરવો ? એમ કરી મનનું સમાધાન કર્યું. ત્યાં તો સ્વામીશ્રીએ અંતર્યામીરૂપે મારા મનની વાત જાણી સાધુને 'કેંથી' લાવવા કહ્યું. સાધુએ કાતર આણી આપી. કાતરથી થોડો ટુકડો મને કાપી આપ્યો. આ રીતે સ્વામીશ્રીએ અંતર્યામીપણે ખૂબ સુખ આપેલું.

હું ધ્યાન કરવા બેસું પણ મહારાજની મૂર્તિનું ધ્યાન થતું નહીં, શાસ્ત્રી મહારાજનું થતું. જેલની અંદર મારી શારીરિક ઘણી વિકટ પરિસ્થિતિમાં એમની સ્મૃતિથી મારી રક્ષા થતી એમ હું અનુભવતો.

(૧૯૪૨ની સ્વતંત્રતાની ચળવળ દરમ્યાન) જેલમાંથી પાછા આવ્યા બાદ તેમને સીધો જ મળવા અટલાદરા ગયો. ત્યાં ન મળ્યા એટલે સાંકરદા જવા નીકળ્યો ત્યારે રસ્તામાં જ રણોલી સ્ટેશને તેઓનો ભેટો થઈ ગયો. મેં કહ્યું કે મારે હવે પાછું ઘેર જવું નથી. મને તેમણે ખૂબ સમજાવી આશ્વાસન આપી ઘેર જવા આજ્ઞા આપી જણાવ્યું કે અમે તમારી સાથે જ છીએ.

શ્રીજીમહારાજે લખ્યું છે કે બ્રહ્મરૂપ થયા સિવાય અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ થતી જ નથી. નિર્વાસનિક થયા સિવાય પુરુષોત્તમની સેવામાં રહેવાતું નથી. સત્સંગમાં જે છે તેમનું બધાનું કલ્યાણ તો છે જ. બીજ વાવ્યું છે તે ઊગશે. આ ને આ જન્મે જો બ્રહ્મરૂપ થવા ધારીએ તો થઈ શકાય તેમ છે કારણ આપણને એવા મહાપુરુષ મળ્યા છે. પણ ગાફલાઈમાં રહીએ તો લંબાય. એક જન્મે બ્રહ્મરૂપ થવા સગવડ હોય તો શા માટે તે લાભ ન લેવો ? સગવડ ન હોય તેને માટે વાત જુદી છે. પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજ, પૂજ્ય યોગીજી મહારાજ સર્વ ખામી ટાળે એવા છે, ત્યારે આપણે પ્રયત્ન ન કરીએ તો બેવકૂફી ગણાય.

રોજબરોજ લોભ, અદેખાઈ, અહંકાર વગેરે જે ચીજો નડે છે તે દેખાય છે. પણ કોઈ શક્તિ તેમાંથી બહાર કાઢે છે, આગળ લઈ જાય છે. આપણને આમ સ્વચ્છ કરે ત્યારે લાગે કે કોઈ શક્તિ કાર્ય કરી રહી છે. પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજથી આપણું આ કામ થઈ રહ્યું છે. આપણે આગળ વધી રહ્યા છીએ એ તો મારો પોતાનો જાત અનુભવ છે.

સ્વામીશ્રીના પ્રસંગમાં આવતો ગયો તેમ કુદરતી રીતે જ અંગ બદલાઈ ગયું. કોણ જાણે ક્યારે તે થયું ? ને કેમ થયું ? તેની આજે પણ કંઈ સમજ પડતી નથી.

સને ૧૯૩૮માં હું મુંબઈ રાજ્યના પ્રધાનમંડળમાં પાર્લામેન્ટરી સેક્રેટરી હતો. મરીનડ્રાઈવ પાસે રહેતો હતો. તે અરસામાં મારાં માતૃશ્રી લાહોરમાં ગુજરી ગયાં તેથી હું લાહોર ગયો હતો અને ત્યાંથી પાછો આવ્યો ત્યારે સ્વામીશ્રી મુંબઈ પધાર્યા હતા. મારે ઘેર પધાર્યા અને ગલીમાં જતાં મારો હાથ પકડ્યો અને એકદમ બોલ્યા કે, 'તમારાં માતૃશ્રીની સારી ગતિ થઈ છે.' સ્વામીશ્રીના આ શબ્દો સાંભળી મને ખૂબ જ શાંતિ થઈ. મજૂર પ્રવૃત્તિમાં કે બીજા બાબતોમાં મન ગૂંચવાયેલ હોય અને તે વખતે તેમને મળવા જતો ત્યારે તરત કહી દેતા કે, 'તમારા મનમાં શાંતિ નથી.' તેઓ બધું સમજી જઈ પ્રેરણા દેતા હોય તેમ આશીર્વાદ આપતા.

મુંબઈ રાજ્યમાં હું મજૂર પ્રધાન હતો ત્યારે સ્વામીશ્રી અઢી માસ મારે ત્યાં મારી વિનંતીથી રહ્યા હતા. સ્વામીશ્રીને તે વખતે બીમારી હતી. ડૉ. ગિલ્ડર સાહેબના ક્લિનિકમાં સ્વામીશ્રીને લઈ જઈ સ્કીનિંગ કરાવ્યું, ત્યારે ડૉ. ગિલ્ડર સાહેબે કહ્યું કે 'હૃદયમાં ટ્યુમરની ગાંઠ છે.' આથી મને ખૂબ ચિંતા થઈ, અંતરમાં દુઃખ પણ થયું. બીજે દિવસે વિશેષ તપાસ માટે ફરી ડૉ. ગિલ્ડરના ક્લિનિકમાં ગયા. ફરી જોયું તો ટ્યુમરની ગાંઠ દેખાતી જ ન હતી. આથી અમને સૌને ખૂબ આશ્ચર્ય થયું. આનંદ પણ થયો, પરંતુ ગિલ્ડર સાહેબે સ્વામીશ્રી સંપૂર્ણ આરામ લે તેવી ભલામણ કરી હતી. આથી મારા બંગલામાં તેઓ આરામ કરતા. આથી તેમનાં દર્શન અને સમાગમનું સુખ સારું મળતું.

તે અરસામાં એક વખત સ્વામીશ્રીએ મને કહ્યું, 'તમને અમારે દિલ્હી મોકલવા છે અને તમારા દ્વારા ઘણાં કામ મહારાજ કરાવશે.' મેં કહ્યું, 'દિલ્હી તો એમ શી રીતે જવાય?' સ્વામીશ્રીએ ચપટી વગાડી કહ્યું, 'પ્રભુ પલમાં ચાહે સો કરે.' બીજે જ દિવસે ન્યૂ દિલ્હીથી તાર આવ્યો કે, 'પ્લાનિંગ કમિશનના ડેપ્યુટી ચેરમેન તરીકેની મારી નિમણૂક થઈ છે.'

સ્વામીશ્રીને તાર બતાવ્યો. સ્વામીશ્રી બહુજ રાજી થયા અને કહ્યું, 'મહારાજની ઈચ્છાથી થયું છે માટે ખુશીથી જાઓ.'

આ પ્રસંગની અગાઉ જ્યારે શ્રી બાલાસાહેબ ખેર સ્વામીશ્રીનાં દર્શન કરવા મારે બંગલે પધાર્યા ત્યારે પણ સ્વામીશ્રીએ મને સંબોધીને કહ્યું હતું કે,

‘તમો દિલ્હી જાઓ અને સદાચારની પ્રવૃત્તિ આખા દેશમાં પ્રવર્તાવજો.’ ત્યારબાદ મારા દિલ્હી જવાના પ્રસંગે સ્વામીશ્રીએ મને આશીર્વાદ આપી શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજની મૂર્તિ ભેટ આપી કહ્યું હતું કે, ‘જાઓ, મહારાજ તમારી ભેગા છે.’

અટલાદરામાં સ્વામીશ્રીના મંદવાડ વખતે હું દર્શને ગયો હતો. મને ખબર નહોતી પણ અંતિમ મિલન હતું. મને સ્વામીશ્રીએ પોતાની પાસે પલંગ ઉપર બેસાર્યો. મને ભેટ્યા અને આંસુ સારતાં કહ્યું, ‘હવે ફરીથી ક્યારે મળાશે ?’ ગઢડાનું કામ હજુ બાકી છે. તમો દેખરેખ રાખશો.’ આ મિલન છેવટનું જ હતું. તેથી ફરી વખત અત્યંત ભાવથી મળ્યા. ઘડી પાછા ચોકમાં આવ્યા. અને સાજા હોય તેમ હસતે મુખે વાતો કરવા લાગ્યા. જાણે કાંઈ જ બીમારી નથી. પછી મેં પૂછ્યું, ‘મારે કાંઈ વાત પૂછવી હોય કે મનનું સમાધાન કરવું હોય તો શું કરવું ? કાંઈક રસ્તો બતાવો.’ એટલે સ્વામીશ્રીએ કહ્યું, ‘આ જોગી મહારાજ તમારા માટે રોજ અગિયાર માળા ફેરવશે ને તેથી તમારાં સર્વ કાર્યો નિર્વિઘ્ને પાર પડતા રહેશે.’

સ્વામીશ્રી ઘણી વાર કહેતા કે આ જોગીમહારાજ સાધુતાની મૂર્તિ છે અને સમાગમ કરવા જેવા છે. ગોંડળ જઈ તેમનો સમાગમ કરવો. આથી ગોંડળ અક્ષરમંદિરમાં દર્શને હું ગયો. અક્ષરમંદિરના સ્થાનનો પૂજ્ય જોગી મહારાજે મહિમા સમજાવ્યો હતો તે હજુ પણ સ્મૃતિમાં છે.

અટલાદરાથી સારંગપુર જતાં અમદાવાદ સ્ટેશને છેલ્લાં દર્શન થયાં. સ્વામીશ્રીની બીમારી જોઈ રડી પડાયું. ગદ્ગદ કંઠે પૂછ્યું “મારે હવે કોનો સહારો?” સ્વામીશ્રીએ મારો હાથ પકડી જોગી મહારાજના હાથમાં સોંપ્યો અને કહ્યું, ‘આ જોગી મહારાજ તમારી અખંડ રક્ષા કરશે.’ એ અંતિમ દર્શન હતાં. ત્યારબાદ થોડા મહિના બાદ સ્વામીશ્રી ધામમાં પધાર્યા.

હવે જોગી મહારાજનાં ચરણમાં છીએ. શાસ્ત્રી મહારાજની માફક તેમની કૃપા રહે છે અને તેઓશ્રી મદદ તેમજ રક્ષા કરે છે.

(સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ, જૂન, ૧૯૫૫ તેમજ

‘યજ્ઞપુરુષ સ્મૃતિગ્રંથ’માંથી સંકલિત.)

સાધુતા અને સહિષ્ણુતાના શિખર શાસ્ત્રીજી મહારાજ

ગુજરાતની વિખ્યાત શિક્ષણનગરી વલ્લભવિદ્યાનગરના સ્થાપક અને પ્રખર રાષ્ટ્રવાદી નેતા શ્રી ભાઈલાલભાઈ પટેલ(ભાઈકાકા)ની ક્લમ્બે બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના સ્વાનુભવની એક વાત...

પૂજ્ય શાસ્ત્રીમહારાજ શ્રી યજ્ઞપુરુષદાસજી સન ૧૯૦૩માં સોજિત્રા આવેલા અને ભાગવતનું પારાયણ શરૂ કરેલું. એમના પારાયણ વખતે વાત કરવાની શૈલી એટલી સુંદર હતી કે ગામના સત્સંગીઓ સિવાયના પણ ઘણા ગૃહસ્થો અમને સાંભળવા માટે આવતા હતા. પારાયણ દરરોજ સાંજના પાંચેક વાગે શરૂ થતું, અને તે લગભગ આરતીના સમય સુધી ચાલુ રહેતું. ત્યારપછી તો આરતી વગેરેનો રોજનો ક્રમ શરૂ થતો. વાળુપાણી થયા પછીથી વચનામૃત વંચાતાં. મારી ઉંમર તે વખતે ચૌદ-પંદર વર્ષની ખરી. મને પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજની વાતોમાં બહુ રસ પડતો. વચનામૃત વાંચ્યા પછીથી થોડીક વાતો થતી, કીર્તનો બોલાયા પછી રાત્રે લગભગ ૧૧ના સુમારે સત્સંગીઓ વીખરાતા. હું લગભગ બધા સત્સંગીઓ વીખરાતા તે વખતે મંદિરમાંથી ઊઠતો.

પૂજ્ય શાસ્ત્રી મહારાજની એક પદ્ધતિ એવી હતી કે વચનામૃત વંચાઈ ગયા પછીથી એમાં શું કહ્યું હતું તેનો સાર બોલી જવા સત્સંગીઓને કહેતા અને પછીથી એના ઉપર પોતે વિવેચન કરતા. તે વખતે મારી યાદદાસ્ત સારી હતી. એટલે હું તો આખું વચનામૃત લગભગ અક્ષરેઅક્ષર બોલી જતો. આથી શાસ્ત્રીજી મહારાજ મારા ઉપર ખૂબ જ રાજી રહેતા હતા. કીર્તનમાં તો ઘણુખરું તો પૂજ્ય નિષ્કુળાનંદ સ્વામીની ચોસકપદીનાં ચાર પદ દરરોજ વારાફરતી બોલાતા. કોઈ વખત પ્રેમાનંદ સ્વામીએ લખેલાં શ્રીજીમહારાજનાં સામુદ્રિક લક્ષણો સાથેનાં પદ પણ બોલાતાં. અને કોઈ કોઈ વખત તો રાત્રે શ્રીજીમહારાજનાં વિરહનાં પદ જે પ્રેમાનંદ સ્વામીનાં રચેલાં છે તે બોલાતાં. આ રીતે સાંજના પાંચથી તે રાતના અગિયાર સુધી તો સતત એકધારો કાર્યક્રમ રહેતો હતો.

પૂજ્ય શાસ્ત્રી મહારાજ તો બાળ બ્રહ્મચારી હતા, બ્રહ્મચર્યનું તેજ ચમકતું હતું. જમવામાં રસોઈની બધી વાનગીઓ ભેગી કરી, તેને ચોળી નાંખી એમાં ખોબો ભરીને પાણી રેડીને જ જમતા. એમનું આ રીતનું વર્તન બીજા સાધુઓને જરા ભારે પણ પડતું.

આના મૂળમાં તો એક જ કારણ હતું અને તે ગુરુપરંપરા. શ્રીજીમહારાજ પાસે તો પાંચસો નંદ સાધુઓ હતા, પરંતુ તેમાંય ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની પાછળ શિષ્ય પરંપરા જળવાઈ રહી હતી. પૂજ્ય ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના મુખ્ય શિષ્યોમાં પ્રાગજી ભક્ત હતા. જાગા ભક્ત પાસે પણ પૂજ્ય યજ્ઞપુરુષદાસજી શિષ્યભાવે બેસતા હતા. આ પ્રમાણે પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજને ત્યાગ, વૈરાગ્ય અને તપના પાઠ ગુરુપરંપરા પ્રમાણે મળેલા હતા અને તેની સાથે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અક્ષર છે એ જાતની ઉપાસના પણ દૃઢ થઈ હતી. સંપ્રદાયના બીજા સાધુઓ સાથે ઝઘડાનું આ પણ એક કારણ હતું.

સન ૧૯૦૬ સુધીમાં તો શાસ્ત્રી મહારાજ તરફ પૂજ્યભાવ રાખનારાઓનું સત્સંગી મંડળ ઘણું મોટું થયું હતું. સોજિત્રામાં શ્રી જવેરભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ, જીવાભાઈ વકીલ અને પ્રભુદાસ વકીલ એમના તરફ અનન્ય મમતા રાખતા હતા. તે જ પ્રમાણે આણંદમાં શ્રી કેશવલાલ પ્રાગજી અને સોખડામાં શ્રી ત્રિભોવનદાસ પણ એમના પદ્મ શિષ્યો હતા.

મને યાદ છે તે પ્રમાણે, સન ૧૯૦૬માં સમૈયા વખતે બધા વડતાલમાં ભેગા થયા હતા. અમારું વિદ્યાર્થીઓનું મિત્રમંડળ પણ તે વખતે હાજર હતું. સાધુઓના ઉતારામાં સવારના નવ-દસના સુમારે પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજ વાતો કરી રહ્યા હતા. સત્સંગીઓની પણ ઠીક ઠીક સંખ્યા હતી. તે વખતે

એક સાધુએ મરચાંની ધૂણી કરી અને બધા ઉધરસ ખાવા લાગ્યા. તે વખતે શાસ્ત્રીજીને મારી નાખવાની પણ ધમકીઓ મળી હતી. આથી બધા સત્સંગીઓએ શાસ્ત્રીજી મહારાજને વડતાલ છોડવાનો ખાસ આગ્રહ કર્યો. તેથી તેઓ વડતાલથી નીકળીને સૌપ્રથમ સોજિત્રા ગયા. સોજિત્રામાં નવાં ઘરોના ચોરામાં શાસ્ત્રીજી મહારાજનો મુકામ હતો. તે વખતે તેમની સાથે શ્રી જેઠાભાઈ કોઠારી પણ વડતાલથી નીકળીને આવ્યા હતા. શ્રી જેઠાભાઈએ તે વખતે પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજને સાથ આપવા ભગવાં પહેરી લીધાં અને નિર્ગુણદાસજી નામ ધારણ કર્યું. આસ્તે આસ્તે બીજા અનેક ભક્તો સાધુ થયા અને એમણે ગામોમાં ફરવા માંડ્યું.

આ સમયે શ્રી શાસ્ત્રી મહારાજે કાયમનું કાંઈક સ્થાન થવું જોઈએ એમ વિચાર્યું અને એ સ્થાન બોચાસણમાં કરવું એમ ઠરાવ્યું. સન ૧૮૦૭ની સાલમાં બોચાસણના મંદિરનો પાયો નંખાયો. સન ૧૮૦૮ની સાલથી હું પૂનાની એન્જિનિયરિંગ કોલેજમાં દાખલ થયો અને પછી તો સરકારી નોકરીમાં પેઠો જેથી શાસ્ત્રી મહારાજનો પ્રત્યક્ષ પરિચય તો ઘણો ઓછો રહેતો. પણ એમના તરફથી જે સંસ્કાર મળ્યા, તે સંસ્કારની અસર જીવનભર રહી છે. ભર્તૃહરિ લખે છે :

‘સંતસાયસિ સંસ્થિતસ્ય પયસો નામાપિ ન શ્રૂયતે,
મુક્તાકારતયા તદેવ નલિનીપત્રસ્થિતં રાજતે ।
સ્વાત્યાં સાગરશુક્તિમધ્યપતિતં તન્મૌક્તિકં જાયતે,
પ્રાયેણાધમમધ્યોત્તમજુષામેવં વિધા વૃત્તયઃ ॥’

તપેલા લોઢા પર પાણીનું ટીપું પડે તો એનું નામનિશાન રહેતું નથી. એ જ પાણીનું ટીપું જો કમળપત્રો ઉપર પડે તો મોતી જેવું દેખાય છે, અને એ જ ટીપું જો સ્વાતિ નક્ષત્રમાં માછલીના મોંમાં પડે તો તેનું ઉત્તમ કીમતી મોતી થાય છે. ખરી વાત તો એ છે કે માણસને કનિષ્ઠ, મધ્યમ કે ઉત્તમ, જેવા સંગ થાય છે તેવું તેનું ઘડતર થાય છે, અને તેથી જ કહ્યું છે કે ‘સત્સંગતિઃ કથય કિં ન કરોતિ પુંસામ્’ સારો સંગ એ માણસને માટે શું કરતો નથી? દરેક રીતે એ માણસને ઊંચો લાવે છે. મારા જેવા અનેક માણસોનું ઘડતર શાસ્ત્રીજી મહારાજનાં વચનામૃતોથી થયેલું છે.

પૂજ્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજ વૃદ્ધ ઉંમર છતાં, વલ્લભ-વિદ્યાનગરની સ્થાપના થઈ ત્યારે આવી ગયેલા. વલ્લભ-વિદ્યાનગરની યોજનાથી એમને સંતોષ થયેલો અને મુક્તમને આશીર્વાદ આપેલા. મારી છેલ્લી મુલાકાત તો મુંબઈમાં શ્રીનંદાજીના બંગલે થઈ હતી, જ્યારે તેમની તબિયત નરમ હતી, પરંતુ મોટા આનંદની વાત તો એ છે કે પૂજ્ય ગુણાતીતાનંદ સ્વામીથી ચાલી આવેલી પરંપરા હજુ ચાલે છે !